

Odpovědnost za škodu a hodnocení újmy na zdraví a životě

Právnická fakulta UK

1

Co je cílem práva odpovědnosti za škodu?

- **Minimalizace celkových nákladů** nehod
= **škody** v důsledku nehod + **náklady na preventivní opatření**.
- Tedy na nehody se díváme **ex ante**.

Pozn. nehoda vs zločin: nehody vznikají v důsledku legitimních lidských aktivit a interakcí.

3

Právo odpovědnosti za škodu

- Říká, kdo má co platit, když se stane nehoda.

2

Jak k tomuto cíli směřujeme?

Snažíme se **incentivizovat účastníky nehod k rozumnému chování** a to

- **alokací** vzniklých **nákladů** v případě vzniku nehody.
- Tuto **alokaci ovlivňují pravidla odpovědnosti** za škodu, hlavní jsou:
 - Nulová odpovědnost.
 - Striktní odpovědnost.
 - Nedbalostní pravidlo.
 - Striktní odpovědnost s obranou nedbalosti.
- Nás zajímá, **jak tato pravidla ovlivňují incentive** účastníků nehod.

4

Pozor!

- **Cílem** práva odpovědnosti za škodu **není ex post kompenzace obětí**.
 - Ta může nastat jako vedlejší produkt, ale nemusí.
- Cílem jsou dobré incentivy pro účastníky nehod ex ante!

5

Problém s oceněním škod

Abychom mohli alokovat náklady nehod, musíme znát jejich výši.

- U mnoha nehod vznikají materiální škody, které lze snadno ocenit (plechy u aut).
- U některých nehod jsou zničeny věci mající individuální hodnotu, které se oceňují hůře.
- Největší škody ale vznikají na zdraví a životech.
 - Viz ztráty na životech v důsledku epidemie a opatření k jejich omezení.
 - Jak oceníme tyto?

6

Problém s oceněním škod

Jaká je “**hodnota**” lidského života?

- Nemáme “trh” kde bychom ji mohli pozorovat.
- Znamená to, že **je rovna nule**?
 - Mělo by to nějaké konsekvence?

7

Problém s oceněním škod

Jaká je “hodnota” lidského života?

- Nemáme “trh” kde bychom ji mohli pozorovat.
- Znamená to, že je rovna nule?
 - Potom bychom potenciálním viníkům nedávali žádné podněty k opatrnosti.
 - Viz [anekdotická](#) evidence z Číny.
 - I v ČR problém s typicky nízkou kompenzací těchto škod.
- Znamená to, že je rovna nekonečnu?
 - To by paralyzovalo veškerou lidskou aktivitu.
 - Ani naprosto nepatrná rizika by nebyla akceptovatelná.

8

Úkol 1

Uvažujte, že se ucházíte o pozici koncipienta a máte dvě vážné nabídky.

- **Firma 1** Vám nabízí **25 000 Kč** čistého měsíčně.
- Nabídka **Firmy 2** je ve všech ohledech identická, až na malý detail.
 - Firma sídlí v domě, kde je starý paternoster a existuje zde **riziko nehody**.
 - Konkrétně, může se stát, že se vám při vystupování vzpříčí noha a bezpečnostní brzda nebude fungovat.
 - V tom případě utrpíte kritickou zlomeninu v kotníku a noha vám bude muset být následně amputována.
 - O problému se ví, ale **výtah bude opraven až za rok**.
 - **Pravděpodobnost**, že se Vám nehoda během tohoto roku stane je **0.01** (jedna ze sta).

9

Úkol 1

b. V závislosti na Vaší odpovědi v bodě a., jaká je “statistická hodnota” Vaší nohy?

11

Úkol 1

a. Jakou mzdu byste u **Firmy 2** požadoval/a, abyste její nabídku přijal/a?

(Firma si nakonec vybere toho uchazeče, který bude požadovat nejnižší mzdu. Mzda bude rovna mzdě, kterou požadoval druhý v pořadí.)

10

Hodnota statistického života/nohy/čehokoli

1. Označme V “hodnotu života” (nohy).
 - **V chceme znát**, neboť je třeba se rozhodovat o investic do opatření zachraňujících zdraví, či životy.
 - Zřejmě $V > 0$ Kč a $V < \infty$ Kč. Kolik konkrétně?
2. Problém: lidé nevědí V , není pro to ani “trh”.
3. V ale **můžeme zjistit z kompenzačního diferenciálu**.
 - Často podstupujeme nějaké riziko výměnou za nějaký benefit (jízda na motorce vs autem, vyšší mzda za nebezpečnější práci).

12

Hodnota statistického života/nohy/čehokoli

4. Necht $(W' - W)$ je kompenzační diferenciál,
 - který konkrétní člověk vyžaduje
 - za podstoupení nějakého konkrétního (dodatečného) rizika $(P' - P)$ ztráty života,
 - kde $(P' - P)$ je podstoupená změna pravděpodobnosti nehody.
5. Pak vám tím říká, že $W' - W = (P' - P) V$.
 - Jinými slovy, lidé nevědí V , ale umí ohodnotit $(P' - P) V$.
 - $(P' - P) V$ tedy v principu pozorovatelné je.
6. Potom, jednoduše $V = (W' - W) / (P' - P)$.

13

Úkol 1

- b. Náhodou se seznámíte s opravářem paternosterů, který Vám nabídne, že by výtah opravil. Šéf Vám však řekne, že si to musíte zaplatit sám/sama. Jaká je Vaše ochota platit (WTP) za tuto opravu?

15

Přehled odhadů hodnoty statistického života (v US\$ 2005)

Publication year	Country	Mean VSL (in 2005 dollars)	Range (*10 ⁶ 2005 dollars)	Per capita VSL/GDP ratio
2005	Malaysia	1 194 228	0.7 – 1.7	104
2006	Italy	2 701 947	1 – 5.6	97
2006	United States	1 266 037	0.2 – 6.4	30
2006	Czech Republic	2 965 895	0.7 – 5.4	146
2004	United States	1 421 025	1.1 – 1.7	34
2007	Italy	3 598 485	1.4 – 6.3	130
2006	Canada - United States	1 036 062	0.8 – 1.2	27
1995	United States	6 521 801	5.4 – 7.6	156
2009	Canada - United States	5 142 629	2.5 – 9.4	134
2004-2007	France	2 943 355	0.9 – 9.1	99
2003	Malaysia	1 269 214	0.7 – 1.9	111
2007	Thailand	659 955	##	96
2006	Poland	795 082	0.2 – 1.7	59
2006	China	24 427	##	6
2004	United States	6 247 816	6.1 – 6.4	150
2006	China	115 515	0.02 – 0.4	28
2007	Japan	1 280 220	0.5 – 2.8	42
1997	Sweden	4 509 711	2.8 – 5.5	141

Zdroj: The Value of Statistical Life: A Meta-Analysis, OECD 2010.
[http://www.oecd.org/officialdocuments/displaydocument/?cote=ENV/EPOC/WPNEP\(2010\)9/FINAL&doclanguage=e](http://www.oecd.org/officialdocuments/displaydocument/?cote=ENV/EPOC/WPNEP(2010)9/FINAL&doclanguage=e)

14

Úkol 2

- Jste soudce, a máte před sebou případ nehody, při které se žalující straně vzpříčila noha v paternosteru a následné zranění si vynutilo její amputaci nad kotníkem.
- Stalo se tak ve veřejné administrativní budově.
- Majitel budovy, tj. žalovaná strana, rok před nehodou dostal informaci, že bezpečnostní brzda může selhat, ale rozhodl se odložit opravu paternosteru o rok a realizovat ji společně s plánovanou rekonstrukcí celého domu.
- Tím ušetřil 10 000 Kč.

16

Úkol 2

- Soudní znalec spočítal, že pravděpodobnost této nehody byla 0.01 za rok. Opravou paternosteru by se toto riziko eliminovalo.
 - Pokud je populační průměr hodnoty statistické nohy od kotníku dolů shodná s hodnotou, kterou jí přisuzujete Vy:
- A. Úkolem soudu je určit výši škody, resp. kompenzace. Proč je to v tomto případě těžší než obecně v případech, kdy dojde ke škodě majetkové?
- B. Proč není dobře, pokud soud stanoví výši škody příliš nízkou (kupř. ve výši nula), nebo příliš vysoko (kupř. nekonečno)?
- C. Jaké společenské konsekvence má správné (rozuměj společensky optimální) určení výše škody?
- D. Zkuste najít, jakou kompenzaci za ztrátu nohy byste mohli v ČR vysoudit (v současnosti, nebo minulosti). Srovnajte s Vaší odpovědí v bodě b. u otázky 1.

17

Handovo pravidlo (*Hand Rule*)

Slouží k určení toho, zda byl daný účastník nehody nedbalý:

Ptáme se:

- **Měl k dispozici nějaké (dodatečné) preventivní opatření, které nevyužil a které by redukovalo očekávanou škodu o více, než kolik by byly náklady na jeho použití?**
- Tj, platí

$$B < PL?$$

- **Pokud ano**, byl v nedbalosti.
 - Jinak nebyl.

19

Úkol 2

Uvažujte nyní, že populační průměr hodnoty statistické nohy od kotníku dolů je shodný s hodnotou, kterou jí přisuzujete Vy.

- Pokud by byla žalovaná strana striktně odpovědná za vzniklou škodu, jaké dopady na jednání vlastníků budov v obdobných případech má stanovení škody ve výši hodnoty statistické nohy?
- Pokud v tomto případě platí nedbalostní pravidlo a standard řádné péče je stanoven dle Handova pravidla, jednal vlastník budovy nedbale?

18

Úkol 2

Uvažujte nyní, že populační průměr hodnoty statistické nohy od kotníku dolů je shodný s hodnotou, kterou jí přisuzujete Vy.

- Uvažujme, že zmíněné opatření bylo dražší než 10 000. Při jaké minimální výši nákladů na toto opatření byste rozhodl/a, že žalovaná strana nejednala nedbale, když jej nepřijala?
- V tomto daném případě, které pravidlo dává větší smysl, striktní odpovědnost, nebo nedbalostní pravidlo?

20

Úkol 2 - rozšíření

- Pokud soudy budou přiznávat odškodnění, které se výrazně liší (nahoru či dolů) od hodnoty statistické nohy od kotníku dolů v populaci, jaké to bude mít konsekvence?

21

Úkol 2 - rozšíření

- Jak byste posuzoval případ z Úkolu 2, pokud by správce budovy na výtah připevnil výraznou ceduli: "Jízda paternosterem jen na vlastní nebezpečí." (Pozn.: Předpokládejme, že oproti Úkolu 1 jsou v budově schody.)
- A co kdyby správce budovy na výtah připevnil ceduli: "Existuje pravděpodobnost, že Vám paternoster způsobí vážné zranění nohy. Jízda jen na vlastní nebezpečí."
- O jaký typ informace se v těchto případech jedná?
- Jak byste se na případ dívali, pokud byl výtah standardně servisován a majitel nemohl vědět, že riziko zmíněné nehody existovalo. Jaké pravidlo odpovědnosti za škodu bychom preferovali?

23

Úkol 2 - rozšíření

- Uvažujme možnost, že vlastník budovy se odpovědnosti za škodu vyhne (např. pomocí procesních klíčků či proto, že poškozený ani nepodá žalobu). Pravděpodobnost, že se tak stane, je 0.5. Bude to mít vliv na Vaše předchozí odpovědi?
- Jaké konsekvence by měla skutečnost, že celkové bohatství (jednotlivých) vlastníků budov bývá nižší, než hodnota statistické nohy?
 - Jaké konsekvence by mělo, pokud by někteří vlastníci byli chudí a jiní bohatí (tj. jejich bohatství by bylo nižší/vyšší, než hodnota statistické nohy)?

22

Proč nestačí smluvní právo?

Vysoké TN:

- Účastníci nehod se ex ante neznají, smlouvy tedy neexistují.
 - Ale byly by třeba.
- Na právo odpovědnosti lze však pohlížet jako na způsob **vyplnění mezer v kontraktech**,
 - které nejen, že jsou neúplné, ale vůbec neexistují!

24

Proč nestačí smluvní právo?

Vysoké TN:

- To nám umožňuje ptát se: jak by si účastníci nehody věci dohodli pro případ, nehody která se stala?
 - Tj. hypoteticky při $TN = 0$ (Coase-style myšlenkový experiment).
 - Udělali by to tak, aby maximalizovali blahobyt, a to = minimalizace celkových nákladů.
- Právo odpovědnosti za škodu by mělo takový kontrakt “vytvořit”.